

NIET TÉGEN HET WATER,
MAAR MÉT HET WATER BOUWEN

ROTTERDAM HEEFT EEN NIEUWE VRIEND

Tekst Marloes Hooimeijer | Beeld Hollandse Hoogte e.a.

A

THEMA

Water & de gemeente

Waterproblemen kunnen een stad behoorlijk ontwrichten. Maar laten we het water in de stad vooral niet tot vijand bombarderen, zo meent Rotterdam. De gemeente heeft een verbond met het water gesloten en bouwt er zo veel mogelijk mét in plaats van tégen de natuur. De rivier als huiskamer, daar droomt zij van.

“**W**e zien water in Rotterdam niet als een *bedreiging* maar als *kans* voor de stedelijke ontwikkeling”, zegt Jorg Pieneman, wateradviseur bij de gemeente. “We hebben hier een robuust systeem van dijken en pompen en dat moeten we vanzelfsprekend in stand houden. Tegelijkertijd moet het water in en rond de stad *beleefbaarder* worden voor de Rotterdammer. We leven in een deltastad, waar de economie wordt bepaald door het water, dus waarom zouden we niet meer de positieve in plaats van de bedreigende kanten benadrukken?”

En dat is precies wat de stad doet in zijn *Waterplan* en de *Rotterdamse adaptatiestrategie* (RAS). Niet zozeer bouwen tégen de natuur (het water), maar veel meer bouwen mét de natuur. Mensen willen volgens Pieneman nu eenmaal graag recreëren en wonen bij het water. Daarvoor moeten de rivieren toegankelijker gemaakt worden, maar dan wel op zo’n manier dat de scheepvaart en de waterveiligheid niet in het geding komen en de natuur zich meer kan ontwikkelen.

RIVIEROEVERS

Binnenkort presenteert de gemeente Rotterdam haar programma voor de rivieroevers van de Nieuwe Maas, de Rotte en de Schie. Het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard is betrokken bij de planvorming, zegt beleidsadviseur Jurgen Bals. “De Rotte heeft Rotterdam zijn naam gegeven, maar eigenlijk is de stad met de rug naar de rivier gekeerd. Met de juiste aanpak kan de Rotte weer waardevolle functies gaan vervullen, zoals natuurontwikkeling, waterbeheer en recreatie.”

Een mooi voorbeeld in de regio vindt hij de Eendragtspolder, gelegen tussen Rotterdam, Zevenhuizen en de Rottemeren. “Deze is ontwikkeld als overloopgebied voor de Rotte, en heeft al een paar keer als zodanig dienst gedaan. De natuurlijke inrichting, met flauwe oevers en planten die van nature goed om kunnen gaan met wisselende waterpeilen, zorgt voor >

Project Groene Poort, onderdeel van getijddepark Rotterdam op landtong Rozenburg

Getijdenpark aan de Maas, Oostelijke stadsentree

BLAUWE VERBINDING

In regioverband verwezenlijkt de gemeente Rotterdam momenteel de *Blauwe Verbinding*. Deze waterverbinding tussen het Zuiderpark in Rotterdam en de Zuidpolder in Barendrecht moet er, naast het aaneen rijgen van groene gebieden en creëren van recreatiemogelijkheden, voor zorgen dat er voldoende schoon zoet water naar het zuidelijk deel van Rotterdam kan worden aangevoerd. Pieneman: “De zout-tong in de Nieuwe Maas komt steeds verder stroomopwaarts. Dat water kunnen we dus niet meer gebruiken voor de irrigatie van planten en bomen in de stad. Terwijl we ook weten dat we juist vaker met droogteperiodes te maken zullen krijgen, waarin we het Zuiderpark actief van zoet water moeten voorzien. Daarom maken we nu een ontsluiting met de Oude Maas en het Waaltje, waar de zout-tong minder snel vat op zal krijgen. De Blauwe Verbinding kan ons straks helpen de groene longen van Rotterdam-Zuid in stand te houden.”

een goede waterkwaliteit. Je ziet er nu al veel vogelsoorten. Daarnaast is het een prachtig recreatiegebied en is er de Willem-Alexander Baan aangelegd, waar in augustus het wereldkampioenschap roeien plaatsvindt.”

GETIJDENPARK

Vorig jaar maart tekende wethouder Joost Eerdmans al een intentie-overeenkomst om van de Nieuwe Maas een groot getijdenpark te maken. Programmamanager Walter de Vries: “Dat initiatief wordt met tien onder-tekenaars heel breed gedragen: van natuurorganisaties, zoals het Wereld Natuur Fonds, tot kennisinstituten, tot het Havenbedrijf Rotterdam, lokale, provinciale en landelijke overheden en diverse waterschappen.”

Het ontwikkelen van een park in een rivier met eb en vloed is volgens hem uniek: “De Nieuwe Maas en Nieuwe Waterweg vormen een van de weinige directe open verbindingen met zee in ons land. Bovendien stroomt de rivier dwars door stedelijk gebied.” Meer natuur en groen in en direct langs die wateren moet niet alleen de recreatieve mogelijkheden vergroten, maar ook de ecologische kwaliteit van de rivier verbeteren. Zodat zalm en steur straks van en naar zee kunnen zwemmen dankzij nieuwe rustplekken en schoner water, en er vogels komen foerageren op de slikken en de schorren. Een langzaam oplopende rivieroever kan bij hogere waterstanden bovendien de golven beter breken.

De Vries: “*Building with nature* is een manier om tot zo’n getijdenpark te komen. Door een stukje voor de oever bijvoorbeeld een betonnen strekdam aan te leggen, ontstaat als gevolg van eb en vloed en afzetting van slib en zand op termijn nieuwe natuur. Ook door harde (basalt)oevers te vervangen door meer natuurlijke, flauwe oevers kan getijdennatuur ontstaan. In gebieden die soms onder water staan en soms droogvallen is natuurontwikkeling nu eenmaal het grootst. Van geleidelijke hellingen is bekend dat op alle hoogtes andere soorten planten en diertjes kunnen leven.”

OUDE PARKEERMETERS

Er zijn momenteel drie getijdenparken in ontwikkeling. Zoals de Groene Poort langs de Nieuwe Waterweg bij Rozenburg. Daar wordt een kilome-

terslange vooroever aangelegd, enkele tientallen meters voor de normale oever. “Het eerste deel van de daarvoor benodigde harde onderwaterdam ligt er inmiddels. Er wordt onder meer gebruikgemaakt van de betonnen voeten van Rotterdamse parkeermeters die door het ‘06-parkeren’ overbodig zijn geworden. Het getijdenpark is niet morgen klaar: we zijn er afhankelijk van het aanbod van grof puin en grond voor die lange dam. Building with nature mag ook best wel wat tijd kosten.”

Twee andere, kleinere getijdenparken zullen eerder klaar zijn: Nassauhaven en Mallegat, beide in de wijk Feijenoord. De nieuwe trapsgewijze oever van de Nassauhaven wordt waar mogelijk opgebouwd met sediment uit de haven. “Bij Mallegat gaat een kleine strekdam loodrecht de rivier in en buigt vervolgens af, evenwijdig aan de oever. In de kom ontstaat rustiger water, wat een oever mogelijk maakt die meer geschikt is voor natuur en recreatie.”

AAIBAARHEIDSFACITOR

En zo moeten nog heel veel plekken langs de rivier volgen. “Per plek vormt zich een andere coalitie van partijen en proberen we verschillende belangen te stapelen. Dat leidt tot rijke plannen, waarin veel verschillende functies (natuur, recreatie, educatie, delta-innovatie, et cetera) gecombineerd worden, en het vergroot de kans op financiering. Maar hoe hoog de aibaarheidsfactor van het getijdenpark ook is, als we het straks wat grootster willen aanpakken, moet ik ook nog maar zien of we er de handen voor op elkaar krijgen. Dan kom je er niet met een relatief kleine bijdrage per partij en afgedankte parkeermeters.”

Bij de financiering van een getijdenpark bij Vlaardingen bijvoorbeeld, gekoppeld aan de aanleg van de Blankenburgtunnel onder de Nieuwe Waterweg, gaat het om veel grotere bedragen. En als het aan De Vries ligt, komt er ook een getijdenpark bij de Maashaven, grenzend aan de dichtbevolkte en stenige wijken Feijenoord en Charlois. “Dat zou toch prachtig zijn. Misschien is er een koppeling te maken met de geplande verdieping van de Nieuwe Waterweg. Je kunt de bagger wel richting Noordzee brengen, maar ook toepassen om een klein deel van het 9 meter diepe havenbekken te dempen.”

BEVERS EN OTTERS

De rivier als ‘huiskamer’; Pieneman ziet het helemaal zitten. “Ultiem zou zijn als we door al onze activiteiten straks ook de moeilijke doelsoorten in ons ecosysteem weten te krijgen; als er straks bevers, otters en steur rondzwemmen aan de stadsrand. Waarom zou je geen dromen hebben? Als je mij tien jaar terug had verteld dat we met een coalitie zouden zorgen voor ondiepere oevers en deze door de natuur zouden laten invullen, had ik je ook voor gek verklaard. Ik kijk nergens meer van op. Zo krijgen we straks ook een dobberend bos in de Rijnhaven, bij wijze van kunstproject, en heeft Kralingen al een drijvend parkje.”

Dat laatste is een primeur in Europa en ligt in de oude, versteende binnenhaven Buizengat. Het moet ervoor gaan zorgen dat er ter plekke meer groen komt en de waterkwaliteit verbetert. “Het is nu nog heel klein, maar ik denk zeker dat het idee zich leent voor toepassing op grotere schaal.” |

BOUWEN OP DIK WATER

Een compleet drijvende woonwijk in Rotterdam laat nog even op zich wachten. Er ligt al wel een drijvend paviljoen in de Rijnhaven en er komen straks achttien drijvende woningen in de Nassauhaven, die meebewegen met de waterstanden in het havenbekken. En in de Kralingen Esch wordt momenteel een hele, nieuwe woonwijk gerealiseerd in harmonie met het water: het bouwproject Leonidas. Daar wordt gebouwd op drassige lagen van klei en vooral veen, zonder – zoals gangbaar is – de bodem eerst met flinke zandpakketten tot een wat stevigere laag samen te drukken.

In Leonidas moeten bewoners hun huizen zelf waterbestendig bouwen. Pieneman: “Het is in feite bouwen op dik water, in een soort moerasgebied. Ze kunnen hun huis drijvend bouwen, op palen, of op een piepschuimachtige constructie.” Dit piepschuim, EPS, wordt ook voor de wegen in de wijk gebruikt, zodat vuilnisman en hulpdiensten droge voeten houden. Het bestaat voor 98 procent uit lucht, waardoor het zeer licht van gewicht is en kan drijven – in evenwicht op het grondwater.

Het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard is ook betrokken en houdt in de gaten of het watersysteem niet verslechtert. Bals: “Je wilt bijvoorbeeld niet dat al het regenwater zich op het laagste punt verzamelt en allemaal bij die ene buurman terecht komt. Leonidas is een mooi voorbeeldproject waar bewoners op een duurzame manier hun wijk inrichten. Vanaf het eerste moment worden zij bewust gemaakt van hoe het watersysteem werkt en wat zij zelf kunnen doen. Zo zal de grond altijd drassig blijven en moeten zij het gebruik van de kavel en de beplanting daarop aanpassen.”